

Jaarverslag

Stichting Bocas Sanas

Holanda - Maimón

2024

Inhoud

GEGEVENS EN CONTACT	2
1 DOELSTELLING	2
2 BELEIDSPLAN	2
2.1 STRATEGIE.....	2
2.2 BELEIDSVISIE.....	3
2.3 HET FIT –FOR-SCHOOL SYSTEEM: BASIS VOOR HET WERK VAN BOCAS SANAS	3
3 ACTIVITEITEN IN 2024	4
3.1 PREVENTIEVE ZORG	4
3.2 CURATIEVE ZORG	6
3.3 TANDENPOETSOMGEVING EN INFRASTRUCTUUR.....	7
3.4 INSTITUTIONALISERING	7
3.5 OVERIG	7
4 SAMENSTELLING BESTUUR.....	8
5 FINANCIËN:	8
5.1 BALANS	8
5.2 EIGEN VERMOGEN.....	9
5.3 WINST- EN VERLIESREKENING	9
5.4 KOSTENVERDELING	10
5.5 COMMENTAAR.....	11
6 DANKWOORD	11
ANNEX 1: LIJST MET BOCAS SANAS SCHOLEN – 2024.....	13
ANNEX 2: TEKST ARTIKEL DENTAL INFO	14

GEGEVENS EN CONTACT

Naam: Bocas Sanas Holanda Maimón (kort: Bocas Sanas)

RSIN: 821256701

Oprichtingsdatum: 18 september 2009

Adres secretariaat: Doarpswei 12, 8658LK Greonterp

Telefoon: 06 4996 9848

Email: m.c.doorman@gmail.com, info@bocas-sanas.com

1 DOELSTELLING

De doelstelling van Bocas Sanas is het bevorderen van de mondgezondheid van de jeugd in het Noorden van de Dominicaanse Republiek, met name in de arme rurale gebieden van het district Maimón, in de provincie Puerto Plata, door preventie en curatieve zorg.

Gebitsproblemen hebben een grotere invloed op de algemene gezondheid dan in het algemeen wordt gedacht. De Wereld Gezondheidsorganisatie WHO stelt dat gebitsproblemen in ontwikkelingslanden zorgen voor meer ziekteverzuim dan malaria, bloedarmoede, en tuberculose samen. Gebitsproblemen hebben daardoor een grote negatieve invloed op het welzijn van de bevolking, op scholing en de economie.

In de meeste ontwikkelingslanden is de capaciteit van de tandheelkundige gezondheidszorg beperkt, in het bijzonder op het platteland. Veel mensen hebben weinig of geen toegang tot een adequate gezondheidszorg, en nog minder tot tandheelkundige zorg en preventie. De stichting “Bocas Sanas Holanda-Maimón” wil zich inzetten om daar iets aan te veranderen: “Bocas Sanas” is Spaans voor “Gezonde monden”.

2 BELEIDSPLAN

2.1 Strategie

De stichting streeft het bereiken van het doel van een betere mondgezondheid van kinderen op het Dominicaanse platteland op de volgende manieren na:

- 1) De inzet van Nederlandse en Dominicaanse tandheelkundige vrijwilligers voor het geven van preventieve en curatieve zorg in het werkgebied van de stichting
- 2) Het bevorderen van de mondgezondheid en het vergroten van bewustwording over een goede mondhygiëne, op zowel de korte als de langere termijn, door het op scholen opzetten van mondhygiëne systemen gebaseerd op schoolpoetsen: kinderen poetsen in speciaal daarvoor gemaakte tandenpoetsinstallaties één keer per dag hun tanden op school, volgens het *Fit for School* systeem (hieronder volgt een meer gedetailleerde uitleg)
- 3) Het werven van fondsen en materialen, waarmee de preventieve en curatieve zorg uitgevoerd kan worden
- 4) Het bekend maken van de activiteiten van de stichting, met het doel verdere financiële, logistieke en overige steun te verkrijgen

- 5) Samenwerking met gelijkgestemde organisaties in Nederland, de Dominicaanse Republiek, en internationaal, voor het opdoen en uitwisselen van kennis en ervaring met als doel een zo optimaal mogelijke werkwijze te ontwikkelen
- 6) Samenwerking met Dominicaanse overheidsinstanties, bedrijven en lokale organisaties, om zoveel mogelijk draagvlak te ontwikkelen

2.2 Beleidsvisie

Het voornaamste doel van Bocas Sanas is preventieve zorg: het bevorderen van een goede mondverzorging. Daar ligt een grote behoefte, omdat er in de DR relatief weinig aandacht aan wordt besteed en vooral, weinig expertise over aanwezig is. Dit betekent ook dat we het prima vinden als teams van Nederlandse tandheelkundigen naar de DR komen om eenmalig curatieve zorg te verlenen, maar het is niet de grootste prioriteit. In principe kan Bocas Sanas, mits adequaat vertegenwoordigd in de DR, ook Dominicaanse collega's benaderen die dan op een zondag honderden patiënten behandelen. Bocas Sanas is echter opgericht vanuit de overtuiging dat juist preventie bevorderd moet worden. Doel is vooral het voorkomen van mondziekten door het bewust maken van scholieren, leerkrachten en ouders van het belang van een goede mondverzorging, preventie door middel van educatie, en het faciliteren van een goede mondverzorging voor en door kinderen door het verschaffen van materiaal en voorzieningen, met name tandenpoetsinstallaties.

Voor de toekomst is het doel van Bocas Sanas dat de Dominicaanse overheid het systeem van dagelijks tandenpoetsen op school, volgens de door de WHO aangeraden en bevorderde *Fit for School* methode, met tandenpoetsinstallaties, overneemt, tot beleid maakt en op alle lagere scholen invoert. Met als tussenstappen de provincie Puerto Plata, in het noorden van de Dominicaanse Republiek, en als eerste stap, de districten Maimón en Sosua. Adoptie van het *Fit for School* systeem door het Dominicaanse Ministerie van Gezondheid moet bevorderd worden door presentaties en het uitnodigen van functionarissen om te laten zien hoe het systeem in de praktijk werkt. Bij de bespreking met de autoriteiten zal duidelijk gemaakt worden dat de benadering wordt ondersteund door de WHO, UNICEF en UNESCO.

ART methode: Een centraal onderdeel van de werkstrategie van Bocas Sanas is het gebruik van de methode A-traumatic Restoration Treatment (ART), speciaal ontwikkeld voor gebieden zonder voorzieningen als elektriciteit.

2.3 Het Fit –for-School systeem: basis voor het werk van Bocas Sanas

In de loop der jaren is men op basis van onderzoek en praktische ervaring tot de volgende conclusies gekomen t.a.v. het bevorderen van mondgezondheid in ontwikkelingslanden:

- 1) Curatieve zorg door buitenstaanders is vergelijkbaar met “noodhulp” of humanitaire hulp: verhelpt problemen van het moment, maar geeft geen blijvend resultaat.
- 2) Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat enkel voorlichting geven geen blijvend effect heeft (overzichtsartikelen en evaluaties in onder meer Marokko)
- 3) De meest zinvolle en effectieve manier om blijvend resultaat te boeken, en ook de meest efficiënte manier, is het opzetten van een tandenpoetssysteem op lagere scholen. Het systeem heeft drie componenten: a) dagelijks tandenpoetsen met fluoride tandpasta, b) dagelijks handen wassen met zeep en c) tweemaal per jaar een albendazole tablet tegen worminfecties. Met hoog rendement wordt bedoeld het voorkomen van ziekten die veroorzaakt worden door een gebrek aan hygiëne tegen lage kosten. Gebrek aan hygiëne veroorzaakt tandbederf en parodontale ziekten, luchtweginfecties en diarree en daarmee samenhangende problemen als pijn, ondervoeding en ziekteverzuim.

Het bovenstaande is uitgewerkt in het ‘*Fit for School*’ programma, <http://www.fitforschool.international/>, dat onder meer is opgezet in een provincie in de Filipijnen, met positieve, gedocumenteerde ervaringen. Kenmerken:

- 1) Goed handen wassen is essentieel voor de hygiëne, iedere dag met zeep. Kinderen wordt geleerd “chirurgisch” te wassen, handen droog wapperen (geen handdoeken – bron van bacteriën!)
- 2) Kinderen krijgen ieder een eigen tandenborstel, tweemaal per jaar, die wordt bewaard op school
- 3) Tandpasta met de juiste hoeveelheid fluoride wordt in het land geproduceerd en verpakt in een soort grote handzeep container, die per druk op de dispenser knop 0.3 mm pasta geeft.
- 4) Kinderen pakken iedere dag hun borstel, halen pasta op bij een oudere leerling (niet de leerkracht, zodat die er geen extra werk aan heeft!), die uit de container ieder kind een toefje tandpasta geeft
- 5) Kinderen wordt geleerd na het tandenpoetsen niet te spoelen, voor een langduriger effect van de fluoride tandpasta. Wel is water nodig om de borstel uit te spoelen
- 6) Ouders moeten betrokken worden bij het systeem. Ze moeten goede voorlichting krijgen over het ontbreken van mondzorg: zowel cariës als ontstekingen, pijn, eetproblemen leidend tot verzwakking en andere ziekten. Ouders kunnen helpen bij de opslag van tandenborstels, en eventueel faciliteiten voor handen wassen, watertoevoer.
- 7) Het systeem kan het best gecombineerd worden met alle kinderen tweemaal per jaar ontwormingstabletten te geven. Daarbij hoort controle dat de pil is doorgeslikt. Ouders moeten goed geïnformeerd worden over het nut van ontwormen. (Dit onderdeel van het *Fit for School* programma vormt geen onderdeel van de Bocas Sanas benadering, omdat ontworming al op andere manieren wordt aangepakt).
- 8) Lokale, regionale en centrale overheden moeten verantwoordelijk worden voor het systeem. De overheid moet de kosten dekken voor tandenborstels, pasta, waarvoor een vast onderdeel van het jaarlijks budget gereserveerd moet worden. Dit is goed gelukt in de Filipijnen (maar: multinationale leveranciers, het succes gezien hebbende, wilden wel tijdelijk gratis leveren, hetgeen het systeem dreigt te verstoren: als sponsoren zich terugtrekken is er geen geld meer).

De *Fit for School* methode wordt bevorderd door de Wereld Gezondheid Organisatie, vooral omdat ze tegen lage kosten belangrijk kan bijdragen aan een betere mond- en algemene gezondheid van kinderen. In Nepal en de Filipijnen, waar men dit plan voor het eerst introduceerde, is er sindsdien een duidelijke afname van cariës, schoolverzuim nam erdoor af, en de body mass index van de kinderen nam toe (zie voor meer informatie www.fitforschool.international/)

3 ACTIVITEITEN IN 2024

3.1 Preventieve zorg

- Na in 2023 de scholen allemaal te hebben bezocht en het poetsprogramma hier en daar een herstart te hebben gegeven bezocht Cristina gedurende 2024 de scholen om voorlichting te geven, de poetsbakken te controleren, het onderwijzend personeel te motiveren en ondersteunen, en om de scholen te voorzien van tandpasta en tandenborstels.

- Uit ons onderzoek van 2023 blijkt dat voor de meeste scholen, frequent herhaalde bezoeken nodig zijn om het programma op de scholen draaiende te houden. Dat zijn dan scholen met enigszins gemotiveerde directeuren en/of leerkrachten. Enkele scholen, met een goed gemotiveerde leiding, zetten het programma op eigen kracht door. Daar tegenover staan meerdere scholen waar door gebrek aan betrokkenheid zelfs met regelmatige bezoeken het poetsen niet van de grond komt. Zoals in eerdere jaarverslagen opgemerkt: schoolpoetsen staat of valt met de betrokkenheid van de schoolstaf, met name de directie.
- Er zijn dus grote verschillen in motivatie en in de uitvoering van de dagelijks poetsroutine op de verschillende scholen. Op scholen waar het programma niet goed draait blijkt gebrek aan interesse ook uit het feit dat vaak reparaties gedaan moeten worden, ook al omdat de directie geen enkel initiatief neemt om zelfs kleine reparaties zelf te regelen. Men wacht af tot Bocas Sanas weer langskomt, zodat die het kan oplossen. Ook hier is het verschil met goed draaiende scholen treffend: daar zorgt men er voor dat kleine reparaties wel worden uitgevoerd, zodat men door kan met het programma.
- Op scholen waar het programma niet goed loopt verdwijnen vaak veel tandenborstels – meestal omdat ze mee naar huis genomen worden, waarbij de vraag is of en hoe ze daar gebruikt worden. Ook wordt, op scholen waar niet gepoetst wordt, de tandenpoetsbak regelmatig voor andere dingen dan poetsen gebruikt – bijvoorbeeld voor de vaat.
- Op enkele scholen werd een deel van 2024 niet gepoetst, maar hadden de kinderen hun tandenborstels mee naar huis genomen en gaven aan daar te poetsen. Dat werd in zoverre bevestigd toen bij de controle bleek dat veel gebitten in redelijk goede staat verkeerden.
- Bij de schoolbezoeken bleek dat er een grote behoefte was aan tandpasta en tandenborstels. Tijdens de COVID lockdown waren op de meeste scholen de tandenborstels meegegeven naar huis, zodat er daar gepoetst kon worden. Op enkele scholen bleek na COVID dat de bewaarde tandpasta over de datum was. Omdat Colgate geen pasta en tandenborstels meer heeft kunnen leveren werden beide met het Bocas Sanas budget aangeschaft.
- Er is een nieuwe tandenpoetsposter ontwikkeld met aandacht voor de beste poetsvolgorde van het gebit en het poetsen van de laatste molaren. Stichting Bocas Sanas (<https://bocas-sanas.com/>) lanceerde haar ‘tailored intervention-poster’ in aanloop naar #WorldOralHealthDay (FDI World Dental Federation) en de #Weekvandemondhigiënist (NVM-mondhygiënist) System AAAA. Deze poster is opgehangen bij de tandenpoetsbakken van onze scholen. Zie bijlage.
- Standaard bij de tandheelkundige voorlichting van Bocas Sanas wordt ook zeep verstrekt en instructie gegeven over het handen wassen. Aandacht voor het handenwasprotocol blijft belangrijk, ook dat werd in 2024 voortgezet.
- Van het totale aantal van 28 scholen dat de afgelopen jaren aan het Bocas Sanas programma deelnamen zijn in 2024 veertien scholen bezocht, om voorlichting te geven, met name aan nieuwe kinderen, om het gebruik van de poetsbakken te monitoren, en om tandpasta en tandenborstels uit te delen.
- Deze selectie van scholen werd gemaakt op basis van ten eerste, het feit of er nog gepoetst werd, en ten tweede, als dat niet het geval was, de interesse van directies en leerkrachten om mee te blijven doen aan het programma. In Annex 1 staat een lijst met de in 2024 nog aan het Bocas Sanas programma deelnemende scholen.
- Op alle 14 scholen werd ook mondonderzoek gedaan, op basis waarvan kinderen werden doorverwezen naar de kliniek CEPREDIMA in Maimón en naar het Centro Sanitario in Puerto Plata. In totaal werden ongeveer 1020 kinderen gecheckt.

- Om school en ouders meer bij het Bocas Sanas programma te betrekken werden door Bocas Sanas contracten opgesteld waarin de wederzijdse verplichtingen werden vastgelegd, van zowel Bocas Sanas als de directie van de scholen en de ouderraad. Op één school na zijn alle contracten getekend. Op de school waar de directie niet wilde tekenen was dat omdat de directie zich niet wilde vastleggen, omdat men niet zeker was van de medewerking van de ouders. Overigens wordt op die school niet meer gewerkt, niet zozeer vanwege het niet tekenen, maar omdat er ook voor het overige weinig interesse leek te zijn voor doorgaan met het programma. Dat bleek onder meer door het feit dat de poetsinstallatie door gebrek aan aandacht in een slechte en vooral vervuilde staat verkeerde.
- Voor het ondertekenen van de contracten waren soms meerdere bezoeken nodig. Bij een eerste bezoek werd het contract voorgelegd en besproken met de schooldirectie, waarna het werd achtergelaten om met de ouderraad te worden besproken. In sommige gevallen was het contract ondertekend bij een volgend bezoek, andere scholen hadden meer tijd nodig.
- Op twee scholen, La Ceiba en El Toro, zijn er nu niet alleen leerkrachten maar ook moeders die bij gelegenheid voorlichting geven aan de kinderen. Dit aantal is beperkt omdat het voor Cristina moeilijk is met ouders in contact te komen. Dat komt vooral omdat ouderbijeenkomsten vrijwel altijd 's avonds worden gegeven. Cristina rijdt zo weinig mogelijk 's avonds in de Dominicaanse Republiek, vanwege de slechte verlichting van veel voertuigen. Dat uit zich in veel motorfietsen zonder licht, en tegenliggende voertuigen met groot licht, een gevaarlijke combinatie. Cristina blijft echter proberen om ouders, met name moeders, te interesseren in poetsbegeleiding en voorlichting, mede om de werkdruk voor leerkrachten te verlichten.
- Ook werd mondzorg verleend aan 48 bejaarden in het bejaardentehuis Hogar de Envejecientes Antonio Maria Clarette, onder een overeenkomst tussen dit tehuis en Bocas Sanas. Het management van het tehuis heeft in het verleden meerdere malen logistieke en andere steun verleend aan Bocas Sanas, en over de jaren is een warme relatie opgebouwd met de Directrice en een deel van het personeel.
- Via dit bejaardentehuis is ook de school Hogar de Niñas Hijas de La Caridad, een school met 25 weesmeisjes van dezelfde organisatie, opgenomen in het Bocas Sanas programma. Omdat de meisjes intern zijn hoefde er geen poetsinstallatie gebouwd te worden, wel gaf Cristina voorlichting en deed controles. Twintig van de 25 meisjes werden behandeld in CEPREDIMA.

3.2 Curatieve zorg

- Gemiddeld wordt bij de schoolbezoeken waar mondonderzoek plaatsvindt één op de drie kinderen doorverwezen voor curatieve zorg. In 2024 werd die curatieve zorg weer als vanouds uitgevoerd in de kliniek CEPREDIMA in Maimón. Op maandagen was Cristina aanwezig om kinderen van scholen te behandelen, tegen een kleine vergoeding van RD\$200, ongeveer €3,20, voor het gebruikte materiaal en de behandelkamer. Ook was onze Dominicaanse tandarts Dr. Ventura daar op donderdag een halve dag voor Bocas Sanas beschikbaar. In totaal zijn in de kliniek in 2024 72 kinderen behandeld.
- Kinderen van scholen die zich dicht bij Puerto Plata bevinden dan bij Maimón werden ook doorverwezen naar het Centro Sanitario in Puerto Plata, een goed geoutilleerd overheidsgezondheidscentrum dat professionele tandheelkundige behandelingen uitvoert voor een minimaal bedrag. Ook kinderen die niet in de kliniek van Maimon door Cristina of Romy behandeld konden worden werden daar naartoe doorverwezen. Probleem bij het

Centro Sanitario is wel dat er nogal snel wordt overgegaan naar het trekken in plaats van behandelen van kiezen, mede om kosten te besparen.

- Met geld verkregen uit meerdere evenementen is eind 2024 een nieuwe behandelstoel aangeschaft voor gebruik in de kliniek in Maimon. De oude stoel was versleten en had voortdurend problemen, waardoor er niet goed meer mee gewerkt kon worden.

3.3 Tandenvoetsomgeving en infrastructuur

- Op de scholen werden tandenvoetsbakken en watervoorzieningen geïnspecteerd. Op twee scholen werden voetsinstallaties gerepareerd.

3.4 Institutionaliseren

Er zijn in 2023 geen verdere initiatieven ondernomen richting overheid voor institutionaliseren van de Bocas Sanas – *Fit for School* methode. Dat was mede omdat er nationale verkiezingen werden gehouden in mei. Omdat er bij een wisseling van regering ook veel staf vervangen wordt, en nieuwe staf zich eerst moet inwerken, besloten Cristina en Frans tot 2025 te wachten met nieuwe initiatieven. Dan zal contact worden gelegd en worden gekeken of er bij de (nieuwe) autoriteiten belangstelling is om verdere opvolging te geven aan de Bocas Sanas benadering.

3.5 Overig

Artikel in Dental Info

Naar aanleiding van het onderzoek in 2023 is er in 2024 een artikel geplaatst in de Dental Info geschreven door bestuurslid Frans Doorman: [Mondzorg op het platteland van de Dominicaanse Republiek: het werk van Bocas Sanas - dentalinfo.nl](https://dentalinfo.nl/mondzorg-op-het-platteland-van-de-Dominicaanse-Republiek-het-werk-van-Bocas-Sanas).

Zomer 2024: Fondsenwerving voor een nieuwe behandelstoel voor in de kliniek

Door deel te nemen aan twee rommelmarkten in Blauwhuis en Wageningen en vooral door het organiseren van een groot Salsa feest in Wageningen heeft Bocas Sanas maar liefst 2500 euro bij elkaar gekregen. Dit geld is besteed aan de aankoop van een nieuwe behandelstoel voor de kliniek in Maimon. De oude stoel was compleet versleten en ook niet meer veilig om mee te werken.

Deelname HESDIA Conferentie in Litouwen

Bestuursleden Selma Burrekers en Yvonne Buunk-Werkhoven namen eind september 2024 deel aan het congres: “International Conference HESDIA – Health, Environment and Sustainable Development: Interdisciplinary Approach”, in Kaunas, Litouwen. Daarvoor stuurden ze een samenvatting in en verzorgden een Powerpoint presentatie van een onderzoek dat een Bocas Sanas team in 2023 uitvoerde naar de mondgezondheid op vijf Bocas Sanas scholen, waarbij ook werd gekeken naar de manier waarop de gegeven voorlichting en instructie op de scholen werd toegepast.

De presentatie legde de nadruk op het tandenvoetsen conform de door Bocas Sanas voor de Dominicaanse Republiek aangepaste *Fit for School* methode. Daarvoor werd, om de doelgroep nog beter te bereiken, een poster ontwikkeld, waarbij de nadruk lag op de manier van tandenvoetsen: minimaal tweemaal per dag, met fluoridetandpasta, en een korte horizontale tandenvoetsmethode (voorloper Bass-methode). Bij die methode wordt de volgorde ‘binnen, buiten, boven, achterkant’ aangehouden. Er wordt in de onderkaak begonnen, waarna dezelfde volgorde in de bovenkaak volgt. Deze Nederlandse BBBA-methode werd in het Spaans vertaald als het Adentro, Afuera, Arriba, Atras – systeem (sistema AAAA).

Het onderzoek zal binnenkort gepubliceerd worden, maar bevindt zich momenteel in de fase van “peer review”, waarin het wordt beoordeeld door vak experts.

4 SAMENSTELLING BESTUUR

Samenstelling bestuur in 2024:

Voorzitster: Maria Cristina Doorman-Vasquez

Secretaris: Agatha Rypma- Huitema

Penningmeester: Selma Burrekers

Lid: Frans Doorman

Lid: vacature

Oktober 2024 hebben we afscheid genomen van Yvonne Buunk – Werkhoven als bestuurslid van Bocas Sanas. Wij bedanken Yvonne voor haar input en bijdragen, onder meer door het schrijven van wetenschappelijke artikelen over de werkwijzen en resultaten van Bocas Sanas. Ze blijft Bocas Sanas ondersteunen op de achtergrond.

Het bestuur kwam in 2024 éénmaal bijeen en er was één digitale meeting.

Ondersteunende medewerkers:

Tandarts: Romy Ventura. Werkzaam als vrijwillig behandelaar in de kliniek en geeft samen met Cristina voorlichting op de scholen.

Website medewerker: Dorine Boumans. In 2024 is Dorine bereid gevonden onze website te beheren.

PR medewerker: Welmoed Rypma. Sinds haar deelname aan een Bocas Sanas reis in 2023 is Welmoed Rypma actief in het zetten van posts op Facebook en Instagram, en bij het vormgeven van de nieuwsbrieven.

5 FINANCIËN:

5.1 Balans

	2024		2023	
ACTIVA				
Vaste activa				
Apparatuur	€ -		€ 283	
		€ -		€ 283
Vlottende activa				
Kas				
Bank	€ 3.212		€ 2.063	
		€ 3.212		€ 2.063

Totaal activa		€ 3.212		€ 2.346
PASSIVA				
Kapitaal				
Eigen vermogen	€ 3.212		€ 2.346	
		€ 3.212		€ 2.346
Schulden	€ -		€ -	
		€ -		€ -
Totaal passiva		€ 3.212		€ 2.346

5.2 Eigen vermogen

Kapitaal

Eigen vermogen 1-01-2024	€ 2.346
Bedrijfsresultaat 2024	€ 866
Eigen vermogen 31-12-2024	€ 3.212

5.3 Winst- en verliesrekening

2024		
Baten		
Donaties algemeen		€ 5.592
Donaties reiskosten vrijwilligers groep		€ -
Rente		€ -
TOTAAL		€ 5.592
Kosten		
Kosten Nederland		
Kosten groepsvoorbereiding	€ -	
Kosten bestuur	€ 195	
Promotie Bocas Sanas	€ 445	
Overige kosten	€ 181	

Kosten reis vrijwilligers	€ -	
Kosten buitenland		
Transport	€ 342	
Kosten groep (uit € 250 bijdrage)	€ -	
Materiaal (voorlichting en zorg)	€ 2.914	
Kosten tandenpoetsinstallaties	€ 552	
Promotiemateriaal	€ 64	
Overige kosten	€ 33	
TOTAAL		€ 4.726
RESULTAAT		€ 866

Noten:

- 1) De post vrijwilligers – reiskosten bestaat uit betalingen door de vrijwilligers zelf en uitgaven van Bocas Sanas voor de kosten van vliegreis naar en verblijf in de Dominicaanse Republiek. De transportkosten ter plekke (inclusief huur van een truck met chauffeur), beroepsaansprakelijkheidsverzekering, werkshirts etc., zijn apart gerubriceerd als Kosten Groep (onder Kosten Buitenland), en zijn betaald uit een extra bijdrage van de vrijwilligers.
- 2) De inkomsten en uitgaven reiskosten vrijwilligers zouden in theorie hetzelfde moeten zijn, maar zijn dat in de praktijk soms niet omdat de kosten in verschillende jaren kunnen vallen. Dat gebeurt vooral als vrijwilligers aan het eind van het jaar vóór hun groepsreis al de kosten voor hun vliegticket voor februari overmaken.

5.4 Kostenverdeling

Onderstaande tabel geeft een beeld van de uitgaven en verdeling kosten over de verschillende posten voor de niet aan de groepsreis gerelateerde uitgaven (dus zonder de in Nederland betaalde kosten voor vliegreis en hotel).

Kosten Nederland	Bedrag	%
Kosten groepsvoorbereiding	€ -	-
Kosten bestuur	€ 195	4
Promotie Bocas Sanas	€ 445	9
Overige kosten	€ 181	4
Kosten reis vrijwilligers	€ -	-
Kosten buitenland		
Transport	€ 342	7
Kosten groep (uit € 250 bijdrage)	€ -	-

Materiaal (voorlichting en zorg)	€ 2.914	62
Kosten tandenpoetsinstallatie	€ 552	12
Promotiemateriaal	€ 64	1
Overige kosten	€ 33	1
Totaal	€ 4726	100

5.5 Commentaar

Zowel de inkomsten als de uitgaven waren hoger dan in voorgaande jaren. Wat inkomsten betreft kwam dat ten eerste, door een hoog bedrag aan donaties, waarvan een groot deel afkomstig was van twee giften van € 1000 van de Hubertine Stichting. Waarvoor Bocas Sanas uiteraard zeer erkentelijk is.

Ten tweede leverde het Salsafeest dat georganiseerd werd voor de aanschaf van een nieuwe tandartsstoel, voor plaatsing in de CEPREDIMA-kliniek, een hoog bedrag op, van rond de € 2500. De aankoop van die stoel verklaart ook de hoge uitgaven: het overgrote deel van de post Materialen komt voor rekening van die aanschaf.

De opbrengst van het feest en de aanschaf van de tandartsstoel zijn meegenomen in de winst- en verliesrekening, maar de stoel is niet op de Bocas Sanas balans gezet. Dit omdat de stoel niet alleen voor Bocas Sanas doeleinden gebruikt wordt maar ook voor niet-Bocas Sanas patiënten van de CEPREDIMA-kliniek. Het gebruik van de stoel voor niet-Bocas Sanas patiënten kan gezien worden als een bijdrage van Bocas Sanas aan de CEPREDIMA-kliniek, als dank voor het mogen gebruiken van de CEPREDIMA-ruimte en faciliteiten.

Het eigen vermogen steeg met € 866, van € 2.346 naar € 3.212. Wel zullen de inkomsten in 2025 meer gediversifieerd moeten worden, omdat er dit jaar een te grote afhankelijkheid van één donor was, en vooralsnog onbekend is of Bocas Sanas ook in 2025 van deze gulheid kan profiteren. Naast de giften van de Hubertine Stichting en de opbrengst van het feest bedroegen de overige donaties in totaal iets meer dan € 1000, waarvan een kleine € 200 van Sponsorkliks.

Bankrekening: Stichting Bocas Sanas, ABN-AMRO Groningen NL27ABNA0557260612

6 DANKWOORD

Graag wil het bestuur van Bocas Sanas de volgende mensen en organisaties bedanken:

- De donateurs, teamleden en overigen die door donaties en/of fondsenwerving hebben bijgedragen aan het financieren van de werkzaamheden van Bocas Sanas.
- Colgate Dominicana, het bedrijf dat de afgelopen jaren grote aantallen sets met tandpasta en tandenborstels beschikbaar stelde.
- Tandarts Rummy Ventura voor haar bijdragen aan het werk van Bocas Sanas, waaronder het verlenen van curatieve zorg aan Bocas Sanas kinderen in de kliniek in Maimón en bij gelegenheid, begeleiding van Cristina bij haar veldbezoeken.
- De Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist en de Stichting Dental Health International voor hun betrokkenheid bij het werk van Bocas Sanas.
- Dr. Yvonne Buunk-Werkhoven en Selma Burrekers voor het publiceren over het werk van Bocas Sanas om het programma en de werkwijze grotere bekendheid te geven.

- Nicolette Hooijschuur voor haar doorlopende betrokkenheid bij Bocas Sanas, door bekendheid te geven aan Bocas Sana's activiteiten en door fondsenwerving.
- Het personeel en de directies van de deelnemende scholen voor de samenwerking en ondersteuning van het Bocas Sanas team tijdens de schoolbezoeken.
- De kliniek CEPREDIMA voor het beschikbaar stellen van de werkruimte voor tandheelkundige zorg voor de behandeling van Bocas Sanas kinderen die curatieve zorg behoeven.
- En alle anderen die op één of andere wijze het werk van Bocas Sanas mogelijk maken en hebben gemaakt

ANNEX 1: LIJST MET BOCAS SANAS SCHOLEN – 2024

No.	Naam en/of plaats school	Aantal leerlingen 2024
1	Los Caños	101
2	Maggiolo	53
3	San Marcos Arriba	72
4	Los Rieles	138
5	Las Avispas	253
6	La Colorada	158
7	Juan Hurtado Loma de la Bestia	89
8	Guzmancito	20
9	Cruce de Guzman	28
10	La Ceiba	10
11	Palo Indio	9
12	El Toro	34
13	Hogar de Niñas Hijas de La Caridad*	25
		1118

* Nieuw in het programma, toegevoegd via het bejaardentehuis Hogar de Envejecientes Antonio Maria Clarette, waar Cristina ook mondzorg verleend aan 48 bejaarden – zie verslag.

ANNEX 2: TEKST ARTIKEL DENTAL INFO

[Mondzorg op het platteland van de Dominicaanse Republiek: het werk van Bocas Sanas - dentalinfo.nl](http://dentalinfo.nl).

ARTIKEL VOOR DENTAL INFO:

Mondzorg op het platteland van de Dominicaanse Republiek: het werk van Bocas Sanas

Werkwijze

Bocas Sanas Holanda-Maimón is een Nederlandse NGO die zich sinds 2008 inzet voor het verbeteren van de mondgezondheid van schoolkinderen op het platteland van de Dominicaanse Republiek. Daartoe wordt gewerkt met de *Fit for School* benaderingⁱ, deels ontwikkeld aan de Faculteit Tandheelkunde van de Universiteit van Nijmegen. De methode wordt toegepast in meerdere landen in Azië door onder meer de Duitse ontwikkelingssamenwerking, in samenwerking met de lokale autoriteiten, en met steun van de WHO, UNICEF en UNESCO.

Uitgangspunt van *Fit for School* is dat uit onderzoek blijkt dat enkel voorlichting over mondhygiëne weinig effect heeft. De *Fit for School* benadering benadrukt het *learning by doing*: kinderen leren door te doen. In de praktijk neemt dat de vorm aan van éénmaal daags tandenpoetsen met fluoridetandpasta op school, voorafgegaan door handen wassen met zeep. Bocas Sanas heeft daartoe op 20 scholen eenvoudige poetsinstallaties laten bouwen, en het schoolpersoneel en de kinderen geïnstrueerd over het gebruik ervan.

Nederlandse teams van tandheelkundige vrijwilligers komen éénmaal per jaar voor twee weken naar de Dominicaanse Republiek om curatieve en preventieve zorg te verlenen. Dit wordt gecoördineerd door de Nederlands-Dominicaanse oprichtster van Bocas Sanas, Cristina Doorman-Vasquez, die sinds 2012 het grootste deel van het jaar in de Dominicaanse Republiek verblijft. In de periode dat er geen groep is gaat zij, al dan niet met één of twee Dominicaanse vrijwilligers-collega's, bij de deelnemende scholen langs om de uitvoering van het programma te begeleiden en monitoren.

Het Bocas Sanas programma wordt op alle deelnemende scholen op dezelfde wijze geïntroduceerd en begeleid. De directie en leerkrachten worden voorgelicht over opzet en uitvoering van het programma, en worden zoveel mogelijk betrokken bij de bouw van de poetsinstallatie en het instrueren en begeleiden van de kinderen bij het schoolpoetsen. Ook wordt de school voorzien van een voorraad fluoride-houdende tandpasta en tandenborstels, deels ter beschikking gesteld door Colgate Dominicana. Om de paar jaar verleent het Nederlandse vrijwilligersteam curatieve zorg. In de tussentijd worden de scholen gemonitord, en waar nodig geholpen bij het lopend houden van het programma.

Resultaten variëren per school

Onderzoek gedaan in 2015 liet zien dat het werk van Bocas Sanas leidde tot een afname van cariës met rond de 30 procent. Dit cijfer had waarschijnlijk aanzienlijk hoger kunnen zijn als het programma beter zou zijn uitgevoerd. In de praktijk blijkt echter dat er veel variatie bestaat tussen hoe verschillende scholen het programma implementeren. Bij sommige scholen wordt consequent voor langere periodes gepoetst. Bij andere scholen loopt het programma maar korte tijd en valt dan stil: er wordt niet meer gepoetst. Een essentiële factor hierbij is het enthousiasme van de schooldirecteur en van één of meerdere leerkrachten.

De redenen genoemd voor het stoppen met het programma zijn vooral het niet meer beschikbaar zijn van tandpasta en tandenborstels (die kwijtraken of mee naar huis worden genomen), en het niet beschikbaar zijn van water. Creatieve en betrokken schooldirecteuren weten die problemen op te lossen, en kunnen ook de hulp van Bocas Sanas inroepen.

Echter, bij een meerderheid van scholen worden, door gebrek aan betrokkenheid van de directie, de problemen niet opgelost en valt het schoolpoetsen stil. Soms gebeurt dat ook als wel aan alle voorwaarden voldaan wordt, dat wil zeggen als water, tandenborstels en pasta beschikbaar zijn, en de poetsinstallatie bruikbaar. Ook de oorzaak daarvan is gebrek aan motivatie en interesse bij directie en leerkrachten.

Post-COVID evaluatie in 2023: enquête

In 2023 inventariseerde Bocas Sanas, middels een korte enquête onder de deelnemende scholen, wat de effecten van de COVID pandemie en de daarmee gepaard gaande sluiting van de scholen had betekend voor het poetsen op school.

Enkele conclusies die uit het enquêteonderzoek onder 11 scholen naar voren kwamen zijn:

- 1) De afhankelijkheid van de scholen van Bocas Sanas om het schoolpoetsprogramma gaande te houden is nog groot. Slechts enkele scholen (drie van de tien) waren in staat of namen het initiatief het programma voort te zetten na de pandemie
- 2) Onderhoud en reparatie van de poetsinstallaties is problematisch: er gaat veel kapot, er lijkt op veel scholen geen goede supervisie te zijn, ook kleine reparaties worden vaak door de school niet uitgevoerd. Ook hier is er, als met pasta en borstels, de neiging om af te wachten tot Bocas Sanas het probleem oplost.
- 3) Of zelfs de beste scholen het schoolpoetsen langer dan enkele jaren volhouden is allerm minst gegarandeerd. Schoolpoetsen staat of valt met een betrokken directie, of een directie die misschien iets minder betrokken is, maar wel één of meer enthousiaste leraren de ruimte geeft het schoolpoetsen te organiseren en faciliteren. Probleem is dat, als deze mensen verdwijnen, bijvoorbeeld door overplaatsing naar een andere school, het programma alsnog inzakt.
- 4) De enige optie om het laatste te voorkomen is ervoor te zorgen dat het Ministerie van Onderwijs het programma overneemt. Dat is tot nog toe nog niet gelukt. Daarvoor zijn ook nog onvoldoende initiatieven ondernomen, al zijn wel bezoeken afgelegd. Het is de bedoeling dit in de tweede helft van 2024 en in 2025 weer op te pakken. In de eerste helft van 2024 zijn er verkiezingen, en het is niet duidelijk welke ambtenaren op relevante posities ook na die verkiezingen hun huidige positie nog bekleden.
- 5) Intussen geldt, ook al blijkt het programma uiteindelijk (nog) niet duurzaam (in de zin van zichzelf continuerend) te zijn: iedere geredde kies is er één!

Meer informatie

Meer informatie over Bocas Sanas kunt u vinden op onze website, www.bocas-sanas.com, of via de secretaris van Bocas Sanas, Agatha Rypma, email: agatha@jelles.frl.

ⁱ Monse B, Benzian H, Naliponguit E, Belizario V, Schratz A, van Palenstein Helderma W. The Fit for School Health Outcome Study - a longitudinal survey to assess health impacts of an integrated school health programme in the Philippines. BMC Public Health. 2013 Mar 21;13:256. doi: 10.1186/1471-2458-13-256. PMID: 23517517; PMCID: PMC3610233.